

Aleksandra Kardum⁵⁸

POSEBNOSTI RODITELJSKOG PONAŠANJA PREMA DJETETU S POREMEĆAJEM IZ SPEKTRA AUTIZMA (PSA) S OBZIROM NA NJEGOVU DOB

Izvorni znanstveni rad / Original scientific paper

UDK: 316.362.1-055.52-055.62

DOI: <https://doi.org/10.59014/GBCN8201>

Sažetak

Istraživanje daje uvid u doprinos dobi djeteta s poremećajem iz spektra autizma na posebnosti, odnosno odrednice roditeljskog ponašanja s obzirom na prisutnost ili neprisutnost nepoželjnih ponašanja djeteta. Ispitivane su ove odrednice roditeljskog ponašanja: toplina, autonomija, roditeljsko znanje, induktivno rezoniranje, intruzivnost, kažnjavanje i popustljivost. Te su odrednice objedinjene u tri globalne dimenzije: roditeljska podrška, restriktivna kontrola i popustljivost. Nepoželjna ponašanja (NP) razdijeljena su u pet kategorija: prisutnost NP općenito, agresija, autoagresija, destruktivna ponašanja i ostala NP. Istraživanje je provedeno na uzorku roditelja djece s poremećajem iz spektra autizma (N = 121) koji čine 52% majki (N = 63) i 48% očeva (N = 58). Cilj istraživanja bio je utvrditi postoji li doprinos dobi djeteta na samoprocjenu dimenzija roditeljskog ponašanja roditelja djece s poremećajem iz spektra autizma kod koje su prisutna nepoželjna ponašanja te roditelja djece kod kojih navedena ponašanja nisu prisutna. Za utvrđivanje povezanosti između dobi djeteta i podskala, odnosno dimenzija roditeljskog ponašanja s obzirom na to iskazuje li dijete nepoželjna ponašanja ili ne, korišten je Spearmanov koeficijent (ρ) korelacije rangova. U svrhu utvrđivanja doprinosa dobi djeteta na samoprocjenu dimenzija roditeljskog ponašanja pristupilo se postupku regresijske analize. Rezultati su pokazali kako na kriterijsku varijablu induktivno rezoniranje statistički značajan doprinos ima dob djeteta, ali samo kod djece koja ne iskazuju autoagresiju. Statistički značajan doprinos dobi djeteta pokazao se i na podskali kažnjavanje, u skupini roditelja djece koja ne iskazuju ostala nepoželjna ponašanja. Doprinos dobi djeteta na roditeljsku toplinu pokazala je graničnu značajnost doprinosa u skupini roditelja djece koja iskazuju agresiju.

Ključne riječi: dob djeteta, nepoželjna ponašanja, poremećaj iz spektra autizma (PSA), roditeljsko ponašanje

⁵⁸ Centar za autizam Split, aleksandra.kardum@gmail.com

Uvod

Roditeljstvo u obiteljima koje imaju dijete s poremećajem iz spektra autizma (PSA) vrlo je zahtjevna i kompleksna zadaća koju dodatno usložnjavaju specifične značajke poremećaja, obilježja osobnosti djeteta, obilježja osobnosti roditelja (i, sukladno tome, njihova roditeljskog ponašanja) te prisutnost i kvaliteta dostupne formalne i neformalne podrške. Osim spomenutih značajki, na roditeljstvo, odnosno u užem smislu roditeljsko ponašanje, može utjecati i dob djeteta jer su sposobnosti, potencijali i, posljedično, ponašanje djeteta podložni značajnim promjenama tijekom njegova odrastanja. Suočavanje s činjenicom da se djetetov razvoj ne odvija tipično i s mogućnošću da ono možda neće ostvariti sve svoje potencijale u punom opsegu svakako je značajna prekretnica koja višestruko utječe na roditeljski, odnosno partnerski odnos i obiteljski život u cjelini.

Temeljna obilježja poremećaja iz spektra autizma

Poremećaj iz spektra autizma (PSA) pervazivni je neurorazvojni poremećaj koji zahvaća više razvojnih područja, a osobito su znakovite teškoće na području socijalne komunikacije, ponašanja, interesa i aktivnosti (Stošić Begić i Soldan, 2020). Brojnost, pojavnost i intenzitet simptoma mogu značajno varirati, kao i prisutnost intelektualnih teškoća i socijalno neprilagođenih ponašanja (Hollander, 2003). Navedeni razlozi opravdavaju potrebu uvođenja termina poremećaji iz spektra autizma koji se nadalje dijele u ovih pet skupina: autistični poremećaj F84.0, Aspergerov poremećaj F84.5, dezintegrativni poremećaj F84.3, Rettov sindrom F84.2 i ostali nespecifični razvojni poremećaji (Bujas Petković i sur., 2010).

Prema DSM V, poremećaj iz spektra autizma (PSA) obilježen je značajkama koje se dijele u ove dvije kategorije:

1. Teškoće u socijalnoj komunikaciji (neprimjerena socioemocionalna uzajamnost i/ili neverbalna komunikacija, teškoće u iniciranju i uspostavljanju socijalnih odnosa)
2. Rigidni, odnosno repetitivni obrasci ponašanja, interesa ili aktivnosti (inzistiranje na rutini, stereotipna ponašanja, fiksacije na određena područja interesa).

Potrebno je naglasiti kako se bilježi stalni porast pojavnosti ovog poremećaja. Prema Kopetz i Endowed (2012), u SAD je 1993. zabilježeno 19 058 djece i osoba kojima se pružala sustavna skrb zbog poremećaja iz spektra autizma, dok 2008. taj broj iznosi 380 438, što čini porast od zabrinjavajućih 2039%.

Nepoželjna ponašanja djeteta s poremećajem iz spektra autizma

Nepoželjna ponašanja podrazumijevaju specifičan način na koji se ponaša dijete s poremećajem iz spektra autizma, a koji ga ometa u njegovim svakodnevnim aktivnostima i djeluje destruktivno na njegov tjelesni integritet, zdravlje ili sigurnost (Woodman i sur., 2014).

Nepoželjna ponašanja djeteta s poremećajem iz spektra autizma (Eisenhower, Baker i Blacher, 2005) mogu biti internalizirana (povlačenje u sebe, anksioznost, depresija) i eksternalizirana (socijalno neprihvatljiva ponašanja, agresija, autoagresija, destruktivnost). Prema bihevioralnim teorijama, temeljnim uzrocima nepoželjnih ponašanja djece s poremećajem iz spektra autizma smatraju se potreba za bijegom (ako se nalazi u situaciji koja je za njega nelagodna ili ne želi izvršavati potrebne zadaće), potreba za pažnjom, senzoričke teškoće (kada želi izbjeći ili smanjiti pretjeranu stimulaciju iz okoline) i potreba za uspostavljanjem kontrole (Boyd, McDonough i Bodfish, 2012).

Neka istraživanja (Davis i Carter, 2008; Baker, Blacher i Crnic, 2002) pokazuju kako se roditelji teže suočavaju s nepoželjnim ponašanjima njihova djeteta nego s prisutnim intelektualnim teškoćama. Očevi izražavaju zabrinutost hoće li njihovo dijete biti socijalno prihvaćeno (Krauss, 1993), dok majke više brinu osobni i obiteljski odnosi (uspostavljanje bliskosti, obiteljska kohezija). Nepoželjna su ponašanja za roditelje također veći izvor stresa nego što su to primjerice druga obilježja poremećaja iz spektra autizma, osjećaj izoliranosti ili nedostatak stručne i društvene podrške (O’Nions i sur., 2018; Pozo i Sarria, 2014; Herring i sur., 2006). Nepoželjna ponašanja nadalje značajno utječu na kvalitetu partnerskog odnosa i obiteljskih odnosa, kao i odnosa roditelj – dijete (Beurkens, Hobson i Hobson, 2013; Hoffman i sur., 2008).

Roditeljsko ponašanje: teorijska ishodišta

Budući da se u ovom istraživanju ne propituju konkretni postupci roditelja, već njihova obilježja i kontekst u kojem se odvijaju, svakako treba spomenuti rad Earla Schaefera koji je 1960. godine opisao metodologiju dimenzioniranja roditeljskog ponašanja. Mjerni instrument koji je tada konstruirao (CRPBI – *Children Report of Parenting Behaviour Inventory*, 1965) postao je jedan od najčešće upotrebljivanih instrumenata. Faktorskom analizom brojnih aspekata roditeljskog ponašanja Schaefer je kao ključne čimbenike izdvojio tri dihotomne odrednice: prihvaćanje/odbijanje, psihološku autonomiju / psihološku kontrolu i čvrstu kontrolu / slabu kontrolu. Pregledom literature, međutim, evidentna je – ovisno o teorijskim i istraživačkim pristupima – nekonzistentnost terminologije kroz povijest. Za odrednicu prihvaćanje primjerice susrećemo nazive toplina, uključenost, raspoloživost, responzivnost i sl. (Grolnick, 2003). Kao svojevrсно proširenje Schaeferova rada velik značaj za istraživanje roditeljskog ponašanja ima teorijski konstrukt roditeljskih odgojnih stilova (Baumrind, 1965). Diana Baumrind je u početku definirala tri dominantna odgojna stila: autoritativni, autoritarni i popustljivi (permissivni), a kasnije je dodan i četvrti – zanemarujući odgojni stil. Navedene stilove definirao je odnos, odnosno razmjer dvaju ključnih odrednica roditeljskog ponašanja: zahtjevnosti/kontrole i responzivnosti/prihvaćanja. U kasnijim istraživanjima pojavljuju se i različite inačice, odnosno podvrste navedenih odrednica, poput kažnjavanja, intruzivnog roditeljstva, popustljivosti, psihološke i bihevioralne kontrole, omogućavanja djetetove autonomije i dr. „Roditeljski odgojni stil je psihološki konstrukt koji je ocrtan čitavim sustavom strategija koje roditelji svakodnevno koriste u odgoju, a koji ima složen utjecaj na razne aspekte života i osobnosti djeteta“ (Kordi i Baharudin, 2010, 2). Ovim citatom potkrepljuje se važnost distinkcije između roditeljske prakse (konkretnih postupaka) i odgojnog stila koji uključuje kontekst, odnosno emocionalnu klimu – toplinu, prihvaćanje, ignoriranje, kontrolu, odbijanje i dr. U značajnom broju dostupnih istraživanja tijekom druge polovice 20. stoljeća problematizirana je korelacija između pojedinih odrednica roditeljskog ponašanja i ponašanja djece, ali su se rezultati interpretativno dovodili u vezu s odgojnim stilovima ovisno o kombinacijama odrednica. Sukladno navedenom, treba ukazati na preklapanje

teorijskog konstrukta odgojnog stila s odrednicama roditeljskog ponašanja koje su zapravo njegove konkretne, usko definirane sastavnice.

Različiti odgojni stilovi iskazuju se različitim odgojnim praksama i mogu značajno utjecati na emocionalnu stabilnost i samopouzdanje djeteta (Jankowska, Takagi, Bogdanowitz i Jonak, 2014; Kaufmann i sur., 2000; Leung i Kwan, 1998; Steinberg i sur., 1991), postignuća u školi (Driscoll, 2013; Antonopoulou, Alexopoulos i Maridaki-Kassotaki, 2012; Azimi, Vaziri i Lotfi, 2012; Chang i sur., 2003), nepoželjna ponašanja (Fili, 2016; Mohammadi i Zarafshan, 2014; Cramer, 2002), obilježja osobnosti (Azimi i sur. 2012; Chang i sur., 2003), kao i na brojne druge aspekte njegova odrastanja.

Međuodnos, odnosno izostanak komplementarnosti roditeljskih odgojnih stilova majke i oca također ima veći utjecaj na dijete nego što to imaju njihovi odgojni stilovi ponaosob (Martinez i Garcia, 2007; Lindsey i Mize, 2001) i može značajno utjecati na djetetovo neprilagođeno socijalno ponašanje (Chen i Johnston, 2012; Rinaldi i Howe, 2012).

Roditeljsko ponašanje prema djetetu s poremećajem iz spektra autizma

Otac i majka, iako odvojene individualnosti, kao roditelji djeluju u interakciji gdje se njihovo roditeljsko ponašanje, više ili manje uspješno, usklađuje. Na međuodnos roditelja, kao i njihov odnos prema djetetu, utječu različiti biološki i kulturološki čimbenici poput hormonalnih promjena (Guder i Ata, 2018), zdravstvenog stanja (Palkowitz, 2002), životne dobi (Parke, 2004), nasljeđa (Stephens, 2009; Seligman i Darling, 1997) i sustava vrijednosti (Goldscheider, Olah i Puur, 2010). Pokazalo se kako na aktivnu uključenost oca u odgoj utječu i neki drugi čimbenici, poput odnosa s partnericom (Majdandžić, 2017), temperamenta djeteta (Brown i sur., 2011; Brizendine, 2010; Cuidon i Cuidon, 2010; Wong i sur., 2009;), njegova spola (Hughes, Lindberg i Devine, 2018; Murray i sur., 2014; Gaylord-Harden, Campbell i Kesselring, 2010; Pleck i Hofferth, 2008; Cox i sur., 1992) i dobi (Gaunt, 2006).

Budući da je roditeljsko ponašanje vrlo kompleksan i složen konstrukt u kojem se preklapaju brojne različito definirane i operacionalizirane odrednice, isto se može propitivati različitim istraživačkim pristupima. U svrhu

postizanja ciljeva ovog istraživanja pokazala se potreba za izdvajanjem i definiranjem ovih specifičnih odrednica roditeljskog ponašanja: toplina, autonomija, intruzivnost, roditeljsko znanje, popustljivost, induktivno rezoniranje i kažnjavanje (Keresteš i sur., 2012). Toplina se može definirati kao postojano i kontinuirano roditeljsko posvećivanje pažnje, razumijevanja, usredotočenosti i podrške djetetovim interesima i kompetencijama koje u djetetu budi osjećaj prihvaćenosti (Rohner i Khaleque, 2005). Autonomija podrazumijeva potrebu ljudskog bića za uvjerenjem kako njegove akcije proizlaze iz njega samog te ih samostalno inicira, kreira i vlada njima (Grolnick, 2003). Roditelji koji svojim ponašanjem potiču djetetovu autonomiju, u njemu bude intrinzičnu motivaciju za samoostvarenjem (Steinberg, Mounts, Lamborn i Dornbusch, 1991). Intruzivnost se reflektira u nametljivom, rigidnom ili manipulativnom roditeljstvu gdje se djetetu često uskraćuje toplina, izazivajući osjećaj srama ili krivnje. Takvo roditeljsko ponašanje često izaziva negativne posljedice na djetetov psihosocijalni razvoj i osjećaj povezanosti s roditeljima (Whiteside-Mansell i sur., 2003). Roditeljsko znanje kao odrednica ponašanja pretpostavlja svijest roditelja o potrebama svojeg djeteta, njegovom zdravlju, raspoloženju, problemima i dr. Popustljivost je odrednica roditeljskog ponašanja koju karakterizira niska zahtjevnost i nekonzistentnost te nepostojanje dosljednosti u odgoju djeteta (Bahr i Hoffmann, 2010). Roditelji koji prakticiraju induktivno rezoniranje, objašnjavaju djetetu disciplinske mjere, obrazlažu zašto određeno ponašanje nije dobro i kakve može imati posljedice za okolinu, ali i samo dijete (Eisenberg, Spinrad i Knafo-Noam, 2015). Kažnjavanje roditelji mogu prakticirati u formi tjelesnog (izazivanje boli ili straha), odnosno simboličkog kažnjavanja (uskraćivanje nečeg što je djetetu značajno). Osobito težak oblik simboličkog kažnjavanja za dijete može biti uskraćivanje pažnje i topline, ignoriranje i sl. (Fatima i Sharif, 2016; Bilić i Bilić, 2013). Ovih je sedam odrednica, zbog učinkovitije operacionalizacije, objedinjeno u tri globalne dimenzije (roditeljska podrška, restriktivna kontrola i popustljivost), o čemu će biti govora u poglavlju o mjernim instrumentima.

Metodologija

Cilj i hipoteze istraživanja

Cilj ovog istraživanja usmjeren je na ispitivanje doprinosa dobi djeteta na samoprocjenu dimenzija roditeljskog ponašanja roditelja djece s poremećajem iz spektra autizma kod koje su prisutna nepoželjna ponašanja i roditelja djece kod kojih navedena ponašanja nisu prisutna. Budući da se pokazalo kako dob djeteta utječe na intenzitet i učestalost nepoželjnih ponašanja i posredno na roditeljsko ponašanje (Jacques i sur., 2018; Lord i Bishop, 2010), postavlja se pitanje utječe li dob djece ispitanika na njihovo roditeljsko ponašanje, odnosno samoprocjenu istoga uzimajući u obzir prisutnost nepoželjnih ponašanja djeteta. Potrebno je također ispitati utjecaj dobi djeteta na samoprocjenu roditeljskog ponašanja ispitanika kada nepoželjna ponašanja djeteta nisu prisutna.

U skladu s postavljenim ciljem i istraživačkim pitanjima postavljene su ove hipoteze:

H1: Očekuje se statistički značajan doprinos obilježja – dob djeteta – na samoprocjenu dimenzija roditeljskog ponašanja roditelja djece s poremećajem iz spektra autizma kod koje su prisutna nepoželjna ponašanja.

H2: Očekuje se statistički značajan doprinos obilježja – dob djeteta – na samoprocjenu dimenzija roditeljskog ponašanja roditelja djece s poremećajem iz spektra autizma kod koje nisu prisutna nepoželjna ponašanja.

Sudionici istraživanja

Istraživanje je provedeno na uzorku roditelja djece s poremećajem iz spektra autizma koji čini $N = 121$ sudionica/sudionika – $N = 63$ (52%) majki i $N = 58$ (48%) očeva. U ukupnom uzorku je bilo zastupljeno 58 roditeljskih parova i 5 samohranih majki djece s poremećajem iz spektra autizma s područja Splitsko-dalmatinske županije.

U Tablici 1. i 2. prikazani su podaci o dobi djece te broju i udjelu roditelja koji su se izjasnili o prisutnosti nepoželjnih ponašanja djece.

Tablica 1. Dob djece sudionika istraživanja

Dob djeteta	
Od 4 do 18 godina	51
Od 19 do 35 godina	12
Ukupno	63

Tablica 2. Broj i udio roditelja sudionika istraživanja čija djeca imaju, odnosno nemaju prisutna nepoželjna ponašanja (NP)

Prisutnost NP	N	%
da	94	77,68
ne	26	21,48
ukupno	120	99,17

Mjerni instrumenti

U ovom istraživanju korišten je Upitnik roditeljskog ponašanja – URP29 (Keresteš i sur., 2012) za čiju je uporabu prethodno zatražena i dobivena suglasnost autorica. Instrument je strukturiran za procjenu roditeljskog ponašanja i omogućuje izražavanje rezultata za tri globalne dimenzije: roditeljska podrška (RP), restriktivna kontrola (RK) i popustljivost (P). Anketni upitnik sastoji se od 29 čestica grupiranih u sedam teorijski pretpostavljenih podskala: toplina, autonomija, intruzivnost, roditeljsko znanje, popustljivost, induktivno rezoniranje i kažnjavanje (Keresteš i sur., 2012).

Tih sedam podskala objedinjeno je trima globalnim dimenzijama roditeljskog ponašanja:

- 1. Roditeljska podrška:** toplina, autonomija, roditeljsko znanje i induktivno rezoniranje
- 2. Restriktivna kontrola:** intruzivnost, kažnjavanje
- 3. Popustljivost.**

Prisutnost/nepresutnost nepoželjnih ponašanja provjeravala se Upitnikom za određivanje učestalosti pojavljivanja i intenziteta nepoželjnih ponašanja (FAST) koji izvorno nosi naziv *Functional Analysis Screening Tool* (Iwata i sur., 2013 prema Slavinić, 2017).

Za utvrđivanje povezanosti između dobi djeteta i podskala, odnosno dimenzija roditeljskog ponašanja s obzirom na to iskazuje li dijete nepoželjna ponašanja ili ne, korišten je *Spearmanov koeficijent* (ρ) korelacije rangova. U svrhu utvrđivanja doprinosa dobi djeteta na samoprocjenu podskala i dimenzija roditeljskog ponašanja pristupilo se postupku regresijske analize.

Rezultati i rasprava

Iz prikaza rezultata u Tablici 3. evidentno je kako ne postoji statistički značajna povezanost između dobi djeteta i podskala *topline, roditeljskog znanja i intruzivnosti*. Utvrđena je istodobno statistički značajna pozitivna povezanost na podskalama *autonomija, induktivno rezoniranje i kažnjavanje*.

Poznavajući prirodu i značajke poremećaja iz spektra autizma, jasno je da mnoga djeca ne ostvare cjelovit neurotipični psihološki i emocionalni razvoj i da njihova mentalna dob značajno odstupa od kronološke. Procijenjena razina mentalne dobi i funkcionalnosti kod mnoge je djece s poremećajem iz spektra autizma na razini predškolskog uzrasta ili niža (Hinnebusch i sur., 2017) pa se tako može protumačiti opisano ponašanje prema djetetu i, sukladno tome, samoprocjena roditelja.

Na podskali *autonomija* utvrđena je statistički značajna pozitivna korelacija s obzirom na prisutnost nepoželjnih ponašanja u pojedinim kategorijama, konkretno: *autoagresiji, destruktivnim ponašanjima i ostalim nepoželjnim ponašanjima*. Prisutnost autoagresije smatra se kritičnim čimbenikom u svakodnevnom funkcioniranju djeteta i, dugoročno, u njegovu putu k osamostaljenju (Operto i sur., 2017; Mazefsky, Herrington i Siegel, 2013). Autoagresija je, osim toga, povezana nižom razinom kognitivnog (Fitzpatrick i sur., 2016; Murphy, Healy i Leader, 2009) i socijalnog funkcioniranja (Matson, Boisjoli i Mahan, 2009). Iz navedenog se može zaključiti kako je zaštitničko ponašanje roditelja i ograničavanje autonomije djeteta, u svrhu zaštite njegovog tjelesnog integriteta i zdravlja, razumljivo.

Tablica 3. Korelacija dobi djeteta i samoprocjene roditeljskog ponašanja na podskalama i globalnim dimenzijama URP29

Spearmanov koef. Korelacije (P)	dob djeteta	NP		Agresija		Autoagresija		Destr. ponašanja		ostala NP	
		ne	da	ne	da	ne	da	ne	da	ne	da
Toplina	ρ	-0,078	0,027	-0,031	0,269	0,073	-0,159	0,019	0,058	0,203	-0,192
	p	0,704	0,794	0,765	0,214	0,469	0,502	0,857	0,778	0,114	0,150
Autonomija	ρ	0,096	0,160	0,092	0,301	0,230*	-0,052	0,084	0,432*	0,259*	-0,055
	p	0,640	0,122	0,370	0,163	0,022	0,828	0,421	0,027	0,042	0,680
Roditeljsko znanje	ρ	-0,170	0,047	-0,004	0,168	0,037	0,085	-0,046	0,193	0,123	-0,110
	p	0,407	0,652	0,972	0,443	0,712	0,723	0,663	0,346	0,340	0,410
Induktivno rezoniranje	ρ	0,255	0,230*	0,247*	0,224	0,349**	-0,132	0,201	0,412*	,295*	0,148
	p	0,209	0,026	0,015	0,305	0,000	0,580	0,052	0,037	0,020	0,269
Intruzivnost	ρ	0,005	0,091	0,100	-0,027	0,053	0,160	0,045	0,262	0,079	0,054
	p	0,980	0,381	0,330	0,901	0,598	0,500	0,667	0,196	0,542	0,687
Kažnjavanje	ρ	-0,373	-0,168	-0,224*	-0,185	-0,208*	-0,274	-0,257*	0,034	-0,460**	0,037
	p	0,060	0,105	0,027	0,398	0,037	0,242	0,012	0,871	0,000	0,784
Roditeljska podrška	ρ	0,008	0,121	0,093	0,184	0,199*	-0,019	0,055	0,441*	0,240	-0,083
	p	0,971	0,244	0,363	0,400	0,047	0,936	0,598	0,024	0,060	0,536
Restriktivna kontrola	ρ	-0,125	-0,047	-0,023	-0,209	-0,064	0,009	-0,077	0,158	-0,153	0,050
	p	0,543	0,656	0,822	0,338	0,528	0,970	0,460	0,441	0,234	0,711
Popustljivost	ρ	0,082	0,029	-0,029	0,380	0,051	-0,039	0,099	-0,125	0,129	-0,048
	p	0,690	0,780	0,777	0,074	0,618	0,870	0,342	0,542	0,317	0,721

Neki autori, međutim, ističu potrebu uvažavanja povremene iracionalnosti u roditeljskom ponašanju i odlučivanju (Dieleman i sur., 2019). Može se primjerice pretpostaviti kako roditelji destruktivna ponašanja, usmjerena prema predmetima u okolini, smatraju manje opasnima za djetetovu sigurnost od autoagresije. U skupini roditelja djece kod koje nisu prisutna ostala nepoželjna ponašanja javlja se blaga pozitivna korelacija djetetove dobi i autonomije. Može se zaključiti da su roditelji djece kod koje nisu prisutna ostala nepoželjna ponašanja skloniji davati djetetu više autonomije.

Na podskali *induktivno rezoniranje* utvrđene su statistički značajne pozitivne korelacije (i jedna granična) u svim navedenim kategorijama nepoželjnih ponašanja. Navedeni su rezultati u skladu s nekim prethodnim rezultatima istraživanja o češćoj primjeni induktivnog rezoniranja kod starije djece (Akmatov, 2011; Halpenny, Nixon i Watson, 2010; Vernon

i Rhodes, 2009). Zadržavanje fokusa naime na onom o čemu se govori jedna je od teškoća s kojima se suočavaju djeca s poremećajem iz spektra autizma i njihovi roditelji. Ova značajka poremećaja iz spektra autizma pokazuje, međutim, poboljšanja kako dijete biva starijim i zrelijim. Tom se činjenicom može protumačiti ponašanje roditelja koji, očekujući bolje odgojne ishode, intenzivnije primjenjuju induktivno rezoniranje.

Na podskali *kažnjavanje* utvrđene su statistički značajne blage negativne korelacije s obzirom na nezastupljenost agresije, autoagresije i destruktivnih ponašanja. Utvrđena je i umjerena negativna korelacija s obzirom na nezastupljenost ostalih nepoželjnih ponašanja. Budući da je prisutnost ovih ponašanja često u svezi s nižim intelektualnim sposobnostima djeteta (Fitzpatrick i sur., 2016), doista je neprimjereno, moguće i kontraproduktivno, kažnjavati dijete koje ne razumije posljedice svojeg ponašanja. Što se tiče destruktivnog ponašanja i ostalih nepoželjnih ponašanja, svakako je prikladnije usmjeravati dijete osiguravanjem sigurne okoline i izbjegavanjem kriznih situacija (Schaaf i sur., 2011) nego kažnjavanjem.

Rezultati regresijske analize potvrđuju statistički značajan doprinos dobi djeteta na induktivno rezoniranje u skupini djece koja ne iskazuju autoagresiju. Predznak regresijskog koeficijenta uz dob djeteta pozitivan je (0,027), što znači da će roditelji biti skloniji induktivnom rezoniranju što su im djeca starije životne dobi. Postoji također statistički značajan doprinos dobi djeteta na kažnjavanje u skupini koja ne pokazuje ostala nepoželjna ponašanja. Predznak regresijskog koeficijenta uz dob djeteta negativan je (-0,032), što znači da su roditelji manje skloni kažnjavati djecu starije životne dobi.

Na globalnoj dimenziji *restriktivna kontrola* i pripadajućim podskalama nije utvrđena značajna povezanost s dobi djeteta, kao ni na dimenziji *popustljivost*. Na globalnoj dimenziji *roditeljska podrška* utvrđena je granična statistička značajnost s obzirom na nezastupljenost autoagresije i vrlo niska korelacija u skupini djece koja iskazuju destruktivna ponašanja te ne iskazuju ostala nepoželjna ponašanja. Rezultati regresijske analize nisu, međutim, potvrdili značajnost doprinosa dobi djeteta na spomenutoj globalnoj dimenziji. Navedeni rezultati svakako upućuju na višeznačnost i kompleksnost konteksta u kojem je roditeljsko ponašanje izloženo mnogobrojnim različitim i složenim utjecajima čijoj interpretaciji treba pristupiti s velikom pozornošću.

Zaključna razmatranja: praktična svrha i primjenjivost rezultata

Rezultati ovog istraživanja doprinose teorijskim spoznajama o značajkama roditeljstva u obiteljima s djetetom s poremećajem iz spektra autizma, s naglaskom na roditeljsko ponašanje. Ovo istraživanje nadalje pruža uvid u roditeljsko ponašanje u obiteljima djece s poremećajem iz spektra autizma uvažavajući konkretan društveni kontekst, točnije u obiteljima iz Splitsko-dalmatinske županije. Nepoželjna ponašanja djeteta s poremećajem iz spektra autizma poseban su odgojni izazov koji ovisi o vrsti, učestalosti i intenzitetu istih. Zahvaljujući rezultatima ovog istraživanja rasvijetljeni su određeni aspekti nepoželjnih ponašanja djeteta i njihov utjecaj na roditeljsko ponašanje i odnos prema djetetu u cjelini.

U nekim se kategorijama nepoželjnih ponašanja pokazao i značajan doprinos dobi djeteta na pojedine odrednice roditeljskog ponašanja. Budući da se većina dostupnih istraživanja odnosi na proučavanje roditeljskih odgojnih stilova, a ne pojedinih odrednica koji te stilove karakteriziraju, može se reći kako ovo istraživanje doprinosi detaljnijim analitičkim istraživanjima kompleksnog konstrukta roditeljskog ponašanja.

Budući da je roditeljstvo u obiteljima koje imaju dijete s poremećajem iz spektra autizma izloženo složenim i zahtjevnim izazovima, potrebno je osigurati snažnu stručnu i društvenu podršku kako bi se osiguralo kvalitetno obiteljsko funkcioniranje. Izostanak ovakve podrške narušava kvalitetu roditeljskih kompetencija i njihovih odgojnih strategija te, posljedično, rezultira lošijim odgojnim ishodima i teškoćama u partnerskim i obiteljskim odnosima.

Praktična svrha i primjenjivost rezultata ovog istraživanja ogledaju se u definiranju smjernica o učinkovitim odrednicama roditeljskog ponašanja. Na temelju istih moguće je poticati roditelje na konstruktivno osvještavanje vlastitog odnosa prema djetetu te osmisliti sustavnu podršku u obliku edukacija, radionica, stručnih savjetovanja i slično na dobrobit razvoja djeteta i kvalitetu života cjelokupne obitelji.

Ograničenja i preporuke za buduća istraživanja

Pretraživanjem literature uočava se potreba za većim brojem hrvatskih istraživanja roditeljskog ponašanja u obiteljima s djecom s poremećajem iz spektra autizma pa su, za potrebe ovog istraživanja, korišteni uglavnom strani izvori. No postavlja se pitanje koliko se konteksti ekonomski razvijenih društava (primjerice SAD ili Japan) s razvijenom logističkom podrškom obitelji i naprednim dijagnostičkim i intervencijskim postupcima mogu preslikati na hrvatske prilike.

Dob djeteta kao varijabla utjecaja na roditeljsko ponašanje svakako opravdava kompleksnija buduća istraživanja. Rana intervencija, koja je ključna potpora funkcionalnosti djeteta s poremećajem iz spektra autizma, teškoće tranzicije prilikom upisa u predškolsku i školsku ustanovu, pubertet, buđenje spolnosti, problemi osamostaljivanja i kvaliteta života u odrasloj dobi neka su od važnih istraživačkih pitanja. Agresija i autoagresija kao najteža nepoželjna ponašanja, koja često iskazuju porast intenziteta kako dijete biva starije, iziskuju ne samo detaljnija istraživanja već i konkretne smjernice za djelovanje u praksi – ne samo za roditelje već i stručnjake i sve one koji su u kontaktu s djetetom.

Ne temelju istraživačkog iskustva može se ustvrditi kako postoje teškoće s formiranjem uzorka – roditelji djece s poremećajem iz spektra autizma često odbijaju, odnosno nerado sudjeluju u istraživanjima osjećajući da se tako, bez obzira na zajamčenu anonimnost, zadire u njihovu intimu. Često također izražavaju negativne emocije u svezi podrške sustava, ali i šire društvene zajednice u kojoj nerijetko osjećaju stigmatu i odsutnost razumijevanja. U budućim bi istraživanjima svakako bilo korisno propitati u kojoj mjeri roditelji slobodno govore o svojim teškoćama i kolika je uistinu transparentnost problema u životu obitelji s djetetom s poremećajem iz spektra autizma.

Literatura

- Akmatov, M. K. (2011). Child abuse in 28 developing and transitional countries: results from the Multiple Indicator Cluster Surveys. *International Journal of Epidemiology*, 40, 1219–1227. <https://doi.org/10.1093/ije/dyq168>. Pristupljeno 14. listopada 2021.
- Antonopoulou, K., Alexopoulos, D. A., Maridaki-Kassotaki, K. (2012): Perceptions of father parenting style, empathy, and self-esteem among Greek preadolescents. *Marriage & Family Review*, 48 (3), 293-309.
- Azimi, L., Vaziri, S., Lotfi, F. (2012): Relationship between Maternal Parenting Style and Child's Aggressive Behavior. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 69, 1276-1281.
- Bahr, S. J., Hoffmann, J. P. (2010). Parenting style, religiosity, peers, and adolescent heavy drinking. *Journal of Studies on Alcohol and Drugs*, 71, 539-543.
- Baker, B. L., Blacher, J., Crnic, K. A. (2002). Behavior problems and parenting stress in families of three-year-old children with and without developmental delays. *Am J Ment Retard*. 107(6), 433-444.
- Baumrind, D. (1965). Parental control and parental love. *Children*. 12 (6), 230-234.
- Beurkens, N. M., Hobson, J. A., Hobson, R. P. (2013). Autism severity and qualities of parent-child relations. *Journal Autism Developmental Disorder*, 43 (1), 168-172.
- Bilić, V., Bilić, P. (2013). Učestalost i povezanost različitih oblika roditeljskog kažnjavanja s osjećajima i reakcijama djece. *Nova prisutnost*, 11 (2), 215-235.
- Boyd, B. A., McDonough, S. G., Bodfish, J. W. (2012). Evidence-based behavioral interventions for repetitive behaviors in autism. *Journal of autism and developmental disorders*, 42 (6), 1236-48.
- Brizendine, L. (2010). *Muški mozak*. Zagreb: Profil International d.o.o.
- Brown, G., McBride, B. A., Bost, K. K., Shin, N. (2011). Parental Involvement, Child Temperament, and Parents' Work Hours: Differential Relations for Mothers and Fathers. *Applied Developmental Psychology*, 32 (6), 313-322.
- Bujas Petković, Z., Frey Škrinjar, J., Hranilović, B., Divčić, B., Stošić, J. (2010). *Poremećaji autističnog spektra*. Zagreb: Školska knjiga.
- Chang, L., Schwartz, D., Dodge, K. A., McBirde-Chang, C. (2003). Harsh parenting in relation to child emotion regulation and aggression. *Journal of Family Psychology*, 17 (4), 598-606.
- Chen, M., Johnston, C. (2012). Interparent childrearing disagreement, but not dissimilarity, predicts child problems after controlling for parenting effectiveness. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 14 (2), 189-201.

- Cox, M. J., Owen, M. T., Henderson, V. K., Margand, N. A. (1992). Prediction of infant-father and infant-mother attachment. *Developmental Psychology*, 28, 474-483.
- Cramer, K. E. (2002): *The Influences of Parenting Styles on Children's Classroom Motivation*. Faculty of the Louisiana State University.
- Cuidon, S., Cuidon, J. (2001). *Izgrađivati dijete – ljubavlju i povjerenjem*. Čakovec: Zrinski d.d.
- Davis, N. O., Carter, A. S. (2008). Parenting Stress in Mothers and Fathers of Toddlers with Autism Spectrum Disorders: Associations with Child Characteristics. March 2008. *Journal of Autism and Developmental Disorders* 38 (7), 1278-91. <DOI: 10.1007/s10803-007-0512-z>. Pristupljeno 9. listopada 2021.
- Dieleman, L. M., Soenens, B., Vansteenkiste, M., Prinzie, P., Laporte, N. & De Pauw, S. S. (2019). Daily sources of autonomy-supportive and controlling parenting in mothers of children with ASD: The role of child behavior and mothers' psychological needs. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 49 (2), 509-526.
- Driscoll, L. (2013): Parenting Styles and Self-Esteem. *Scripps Senior Theses*, Paper 156. <www.books.google.com>. Pristupljeno 19. siječnja 2022.
- Eisenberg N., Spinrad T. L., Knafo-Noam, A. (2015). Prosocial development. *Social, emotional, and personality development*, 7, 610-658.
- Eisenhower, A. S., Baker, B. L., Blacher, J. J. (2005). Preschool children with intellectual disability: syndrome specificity, behaviour problems, and maternal well-being. *Intellectual Disability Research*. 49 (9), 657-671.
- Fatima, S., Sharif, I. (2016). Executive functions, parental punishment, and aggression: Direct and moderated relations. *Social neuroscience*, 12 (6), 717-729. <DOI 10.1080/17470919.2016.1240710>. Pristupljeno 3. siječnja 2022.
- Fili, E. (2016): Parenting Styles and Aggressive Behaviour Among Preschool Going Children. *International Journal of Academic Research and Reflection*, 4 (2), 1-5.
- FFH (2017). Focus For Health.<<http://www.focusforhealth.org> . >Pristup 14. studenoga 2021.
- Fitzpatrick, S. E., Srivorakiat, L., Wink, L. K., Pedapati, E. V., Erickson, C. A. (2016). Aggression in autism spectrum disorder: presentation and treatment options. *Neuropsychiatric disease and treatment*, 12, 1525-1538. <doi:10.2147/NDT.S84585>. Pristupljeno 8. studenoga 2021.
- Fung, L. K., Hardan, A. Y. (2014): Autism in DSM-V under the microscope: Implications to patients, families, clinicians, and researchers. *Asian Journal of Psychiatry*, 11, 93-97.
- Gaunt, R. (2006). Couple Similarity and Marital Satisfaction: Are Similar Spouses Happier? *Journal of Personality*, 74 (5), 1401-1420.

- Gaylord-Harden, N. K., Campbell, C. L., Kesselring, C. M. (2010). Maternal parenting behaviors and coping in African American children: The influence of gender and stress. *Journal of Child and Family Studies*, 19 (5), 579-587. <<https://doi.org/10.1007/s10826-009-9333-3>>. Pristupljeno 12. prosinca 2021.
- Goldscheider, F., Olah, L. S., Puur, A. (2010). Reconciling studies of men's gender attitudes and fertility: Response to Westoff and Higgins. *Demographic Research*, 22 (8), 189-198.
- Grolnick, W. (2003). *Psychology of Parental Control: How Well-Meant Parenting Backfires*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates
- Guder, S., Ata, S. (2018). Father Involvement, Gender Perception and Children's Gender Stereotypes. *Universal Journal of Educational Research*. 6 (8), 1637-1646. <[doi:10/13189/ujer.2018.060802](https://doi.org/10.13189/ujer.2018.060802)>. Pristupljeno 5. siječnja 2022.
- Halpenny, A. M., Nixon, E., Watson, D. (2010). *Parents' Perspectives on Parenting Styles and Disciplining Children*. Dublin: The Stationery Office.
- Herring, S., Gray, K. M., Taffe, J., Tonge, B., Sweeney, D. J., Einfeld, S. (2006), „Behaviour and emotional problems in toddlers with pervasive developmental disorders and developmental delay: Associations with parental mental health and family functioning“, *Journal of Intellectual Disability Research*, 50, str. 874-82. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1365-2788.2006.00904.x>. Pristupljeno 21. studenoga 2021.
- Hinnebusch, A. J., Miller, L. E., i Fein, D. A. (2017). Autism Spectrum Disorders and Low Mental Age: Diagnostic Stability and Developmental Outcomes in Early Childhood. *Journal of autism and developmental disorders*, 47(12), 3967-3982. <https://doi.org/10.1007/s10803-017-3278-y> Pristupljeno 3. veljače 2022.
- Hofmann, Stefan G., Sawyer, Alice T., Witt, Ashley A., Oh, Diana (2010), „The effect of mindfulness-based therapy on anxiety and depression: A meta-analytic review“, *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 78, str. 169-183. [doi:10.1037/a0018555](https://doi.org/10.1037/a0018555). Pristupljeno 19. siječnja 2022.
- Hollander, E. (2003): *Autism Spectrum Disorders*. New York: Marcel Dekker.
- Hughes, C., Lindberg, A., Devine, R. T. (2018). Autonomy support in toddlerhood: Similarities and contrasts between mothers and fathers. *Journal of the Division of Family Psychology of the American Psychological Association*, 32 (7), 915-925. <[doi:10.1037/fam0000450](https://doi.org/10.1037/fam0000450)>. Pristupljeno 1. veljače 2022.
- Iwata, B. A., DeLeon, I. G., Roscoe, E. M. (2013). Reliability and validity of the functional analysis screening tool. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 46, 271-284.
- Jacques, C., Courchesne, V., Meilleur, A. S., Mineau, S., Ferguson, S., Cousineau, D., Labbe, A., Dawson, M., Mottron, L. (2018). What interests young

- autistic children? An exploratory study of object exploration and repetitive behavior. *PloS One*, 13 (12) <doi:10.1371/journal.pone.0209251>. Pristupljeno 27. siječnja 2022.
- Jankowska, A., Takagi, A., Bogdanowitz, M., Jonak, J. (2014). Parenting style and locus of control, motivation, and school adaptation among students with borderline intellectual functioning. *Current Issues in Personality Psychology*, 2 (4), 251-262.
- Kaufmann, D., Gesten, E., Santa Lucia, R., Salcedo, O., Rendina, J., Gobioff, G., Gadd, R. (2000). The relationship between parenting style and children's adjustment: The parents' perspective. *Journal of Child and Family Studies*, 9, 231-245.
- Keresteš, G., Brković, I., Kuterovac Jagodić, G., Greblo, Z. (2012). Razvoj i validacija upitnika roditeljskog ponašanja. *Suvremena psihologija*, 15 (1), 23-42.
- Kopetz, P. B., Endowed, E. D. (2012). Autism Worldwide: Prevalence, Perceptions, Acceptance, Action. *Journal of Social Sciences*, 8, 196-201.
- Kordi, A., Baharudin, R. (2010). Parenting Attitude and Style and Its Effect on Children's School Achievements. *Journal of Drug Education*, 27 (2), 199-211.
- Krauss, M. W. (1993). Child-related and parenting stress: Similarities and differences between mothers and fathers of children with disabilities. *American Journal on Mental Retardation*, 97(4), 393-404.
- Leung, P. W. L., Kwan, K. S. F. (1998). Parenting styles, motivational orientations, and self-perceived academic competence: A mediational model. *Merrill – Palmer Quarterly*, 44, 1-19.
- Lindsey, E. W., Mize, J. (2001). Interparental agreement, parent – child responsiveness, and children's peer competence. *Family Relations: Journal of Applied Family & Child Studies*, 50, 348-354.
- Lord, C., Bishop, S. L. (2010). Autism Spectrum Disorders and commentaries: Diagnosis, Prevalence, and Services for Children and Families. *Social Policy Report*, 24 (2), 1-27.
- Majdandžić, M. (2017). Commentary on father's play: measurement, conceptualization, culture and connections with child development. Commentary for the Special Issue on Fathers' Play. *Infant Mental Health Journal*, 38(6) <DOI: 10.1002/imhj.21677>. Pristupljeno 30. siječnja 2022.
- Martinez, I., Garcia, J. F. (2007). Parenting Styles and Adolescents' Self-Esteem. *Psychological Reports*, 100, 731-745.
- Matson, Johnny; Matson, Michael; Rivet, Tessa T. (2007). „Social-skills treatments for children with autism spectrum disorders: an overview“, *Behav Modif.*, 31(5), 682-707. doi: 10.1177/0145445507301650. PMID: 17699124.

- Mazefsky C., Herrington J., Siegel M. (2013). The role of emotion regulation in autism spectrum disorder. *Journal American Academy of Child Adolescent Psychiatry*, 2 (52), 679–688. <doi: 10.1016/j.jaac.2013.05.006>. Pristupljeno 20. siječnja 2022.
- Mohammadi, M., Zarafshan, H. (2014). Family function, Parenting Style and Broader Autism Phenotype as Predicting Factors of Psychological Adjustment in Typically Developing Siblings of Children with Autism Spectrum Disorders. *Iranian Journal of Psychiatry*, 9 (2), 55-63.
- Murphy, O., Healy, O., Leader, G. (2009). Risk factors for challenging behaviors among 157 children with autism spectrum disorder in Ireland. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 3 (2), 474-482.
- Murray, K. W., Dwyer, K. M., Rubin, K. H., Booth-LaForce, C., Knighton-Wisor, S. (2014). Parent-child relationships, parental psychological control, aggression: Maternal and paternal relations. *Journal of Youth and Adolescence*, 43(8), 1361-1373. <DOI:10.1007/s10964-013-0019-1>. Pristupljeno 19. siječnja 2022.
- O’Nions, E., Happé, F., Evers, K., Boonen, H., Noens, I. (2018). „How do parents manage irritability, challenging behaviour, non-compliance and anxiety in children with autism spectrum disorders? A meta-synthesis“. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 48(4), 1272-1286. doi:http://dx.doi.org/10.1007/s10803-017-3361-4. Pristupljeno 24. siječnja 2022.
- Operto, F. F., Martino, F., Rinaldi, A., Cerracchio, A., Salvati, G., Orza, M., Coppola, G. (2017). Long-term outcome of autistic spectrum disorder: a retrospective case study in a southern italian region. *Italian journal of pediatrics*, 43(1), 83. <doi:10.1186/s13052-017-0399>. Pristupljeno 25. siječnja 2022.
- Palkowitz, R. (2002). *Involved Fathering and Men’s Adult Development: Provisional Balances*. Mahwah, NJ.: Lawrence Erlbaum Associates
- Parke, R. D. (2004). Fathers, families, and the future: A plethora of plausible predictions. *Merrill-Palmer Quarterly*, 50 (4), 456-470.
- Pleck, J. H., Hofferth, S. L. (2008). Mother Involvement as an Influence on Father Involvement with Early Adolescents. *Fathering*, 6 (3), 267-286.
- Power, T. (2013). Parenting Dimensions and Styles: A Brief History and Recommendations for Future Research. *Childhood Obesity*, 9 (1), 14-21.
- Pozo, P., Sarria, E. (2014), „A global model of stress in parents of individuals with autism spectrum disorders (ASD)“, *Anales de Psicología*, 30 (1), str. 180-191. http://dx.doi.org/10.6018/analesps.30.1.140722. Pristupljeno 18. veljače 2022.
- Rinaldi, C. M., Howe, N. (2012). Mothers’ and fathers’ parenting styles and associations with toddlers’ social-emotional behaviors. *Early Childhood Research Quarterly*, 26 (2), 266-273.

- Rohner, R.P., Khaleque, A. (2005). *Handbook for the study of parental acceptance and rejection*. Storrs, CT: Rohner Research Publications.
- Schaaf, R. C., Toth-Cohen, S., Johnson, S. L., Outten, G., Benevides, T. W. (2011). The everyday routines of families of children with autism: Examining the impact of sensory processing difficulties on the family. *Autism: The International Journal of Research and Practice*, 15 (3), 373-389.
- Seligman, M., Darling, R. B. (1997). *Ordinary families, special children: A systems approach to childhood disability (2nd ed.)*. New York, USA: Guilford Press.
- Slavinić, I. (2017). *Intervencije za ublažavanje i otklanjanje nepoželjnih oblika ponašanja u djece s teškoćama u razvoju predškolske dobi*. (Specijalistički rad) Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet.
- Steinberg, L., Mounts, N. S., Lamborn, S. D., Dornbusch, S. M. (1991). Authoritative parenting and adolescent adjustment across varied ecological niches. *Journal of Research on Adolescence*, 1, 19-36.
- Stephens, M. A. (2009). Gender Differences in Parenting Styles and Effects on the Parent-Child Relationship. *American Psychological Association*, 3, 147-167.
- Stošić, J., Begić, M., Soldan, M. (2020). Djevojčice i žene s poremećajem iz spektra autizma, *Klinička psihologija* 13, 95-106. DOI: 10.21465/2020-KP-1-2-0007
Pristupljeno 19. listopada 2021.
- Steffenburg, S., Gillberg, C., Hellgren, L., Andersson, L., Gillberg, I. C., Jakobsson, G., Bohman, M. (1989). A twin study of autism in Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden. *Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines*, 30, 405-416.
- Vernon, M., Rhodes, A. (2009). Deafness and autistic spectrum disorders. *American Annals of the Deaf*, 154 (1), 5-14.
- Whiteside-Mansell, L., Bradley, R. H., Owen, M.T., Randolph, S. M., Cauce, A. M. (2003). Parenting and children's behavior at 36 months: Equivalence between African American and European American mother-child dyads. *Parenting: Science and Practice*, 3, 197-234.
- Wong, M., Mangelsdorf, S., Brown, G., Neff, C., Schoppe-Sullivan, S. (2009). Parental beliefs, infant temperament, and marital quality: Associations with infant-mother and infant-father attachment. *Journal of Family Psychology*, 23 (6), 828-838.
- Woodman, Ashley C., Mailick, Marsha R., Anderson, Kristy A., Esbensen, Anna J. (2014). „Residential transitions among adults with intellectual disability across 20 years“, *American journal on intellectual and developmental disabilities*, 119 (6), 496-515.

CHILD'S AGE-RELATED ASPECTS OF PARENTAL BEHAVIOUR TOWARDS A CHILD WITH AUTISM SPECTRUM DISORDER (ASD)

Abstract

The research provides insight into the contribution of a child's age to aspects of behaviour of parents of children with autism spectrum disorder (ASD) with regard to the presence or absence of maladaptive behaviour of children. In addition to the conceptualisation of parent behaviour, the study has contributed to the understanding of seven aspects of the parent-child relationship: warmth, autonomy, parent's behaviour, inductive reasoning, intrusiveness, punishing and permissiveness. These aspects are united in three global dimensions: parent support, restrictive control and permissiveness. Maladaptive behaviours were classified into five categories: maladaptive behaviour in general, aggression, self-harming, destructive behaviours and other maladaptive behaviour. The research was conducted on a sample of $N = 121$ parents (63 mothers and 58 fathers) of children with ASD. Spearman's correlation coefficient was used to measure the association between two variables, and a regression analysis was used to determine the strength of that association. The results indicate the contribution of the child's age to parental inductive reasoning when the child's self-harming is not present. Furthermore, the contribution was found on subscale punishing as well, but only in cases when other maladaptive behaviour was not present. A borderline of statistical significance was found on subscale warmth in case aggression was not present.

Keywords: autism spectrum disorder (ASD), child's age, maladaptive behaviour, parental behaviour.